

## Eesti kõrghariduse roll uue majanduskasvu saavutamiseks

*Diana Leoste  
Tartu Ülikool*

*"Education is not the answer to the question.  
Education is the means to the answer to all questions."  
William Allin*

Tervet maailma on haaranud majanduslangus, nii on see juhtunud ka meie väikeses Eestis. Teada on tõsiasi, et majandus on tsükliline ja igale langusele peab kord järgnema ka tõus. Küsimus on aga selles, kuidas selleni jõuda ning milliseid meetmeid selleks kasutada. Kui kogu materiaalselt katsutav vara hakkab otsa saama, siis suundutakse tavaliselt tagasi selle olendi juurde, kellest kõik üldse alguse sai – inimene, kelle käes on tegelikult kõige väärtuslikum kapital maailmas üldse – mõistus, mis on tõenäoliselt kõige dünaamilisem ja kiiremini muutustele reageeriv kapital.

Kuidas sellest saadavat tulu maksimeerida? Selleks on vaja inimeste mõistust eelnevalt arendada, luues selleks sobivad tingimused. Keskajast peale on vaimu valgustamiseks eksisteerinud *alma mater*'id, mis on muutunud elitaarsetest, vähestele avatud institutsioonidest omamoodi inimõiguseks, millele peaks vaba pääs olema kõigil sõltumata rahvusest, materiaalsest edukusest või päritolust.

Hiljuti tähistas Eesti vanim ülikool, Tartu Ülikool oma 375. aasta juubelit – kõlab soliidse arvuna, isegi ülikoolide mastaabis, küll aga ei ole Tartu Ülikool jõudnud maailma kõige paremate ülikoolide hulka. Miks? Mis on selle põhjus?

Eestis on lisaks Tartu Ülikoolile veel palju teisi ülikoole, kuid ka nendel, lisaks oma „noorele eale“ ei ole rahvusvahelisel tasandil eliitülikoolidele midagi vastu pakkuda.

Põhjus võib peituda meie ülikoolide mitte eriti suures koostööaldisuses. Võib kohata vastuseisu Tallinn vs Tartu. Ei soovi Tartu Ülikool Tallinna Ülikooliga väga palju tegemist teha ja vastupidi. Kõik on justkui omaette vürstiriigid ja püüavad „üksteisele ära teha“. See aga võib anda Eesti hariduse mastaabis hoopis valusa hoobi – oleme selleks liiga väike riik, et lasta kõigil omaette tegutseda. Ainult ühtselt tegutsedes, ühisele eesmärgile panustades jõuame edasi. Seda tõendavaid näiteid on täis meie ajalugu. Heal tasemel on arenenud üliõpilaste Erasmuse vahetusüliõpilaste programm, kuid arendada tuleks ka riigisisest mobiilsust – miks mitte veeta üks semester Tartu asemel Tallinnas või vastupidi? Mõlemas

linnas on tunnustatud õppejõude, kelle käe all õppimine arendab noore inimese mõtte- maailma. Seega tuleks ülikoole liita ja miks mitte jõuda lahenduseni, et õppekava üks osa võiks olla õppida semester sotsioloogiat Tartu Ülikooli asemel Tallinna Ülikoolis. Arvestades Eesti väiksust ei tohiks ka transpordiprobleemid sel juhul ülemäära suureks takistuseks osutada. Ka teadustöölane koostöö võiks olla eri ülikoolide vaheline, samuti oleks odavam luua uusi laboreid ja teaduskeskuseid just ühiselt. Ja lõpuks võidavad sellest kõik.

Et üliõpilaste mõttelendu aga veelgi enam elavdada, tuleks ülikoolidel lisaks sisemobiilsusele rõhuda enam õppehariduse kvaliteedile, mitte kvantiteedile. 21. sajand on oma olemuselt teadmuspõhine sajand ja igal aastal alustab ülikooliteed aina rohkem ja rohkem inimesi, mõned on omandamast juba teist või kolmandat kõrgharidust. Samas seoses üliõpilaste arvu kasvuga on vähenemas isiklik kontakt õppejõu ja üliõpilase vahel. Esimesel kursusel ootab värsket uut tudengit palju sissejuhatavaid erialakursuseid, kus loengud toimuvad enamasti 300–400 inimesega auditooriumites, lisaks ei jätku tavaliselt raamatukogus kõigile ka kohustusliku kirjandusena vajalikke raamatuid ning tegelikult ei suuda ka õppejõud ainet põnevaks teha, sest seminaride või muude praktiliste ülesannete tegemine sellise inimeste arvu juures oleks vaimne enesetapp. Lahendus võiks olla lihtne – ülikooli on vaja piisavalt õppetööga tegelevaid töötajaid, kellega oleks võimalik ära kaotada suured massiloengud, kus üliõpilased loobuvad kohal käimast, sest lähim kontakt õppejõuga on 30 meetri distantsilt. Ebanormaalsed on praegused 40 inimesega seminarirühmad, kus õppejõud ja juhendajad ei suuda ka kursuse lõpuks üliõpilaste nimesid ära õppida ning üliõpilased jällegi ei julge tihti oma arvamust avaldada, sest ei tunne ennast seal mugavalt. Ideaalne võiks olla 10–15 inimesega praktikumid/seminarid, kus õppejõul on aega avastada kõikide oma rühma üliõpilaste potentsiaal ja suunata igäüht tegelema just selle valdkonnaga, mis konkreetset üliõpilast kõige rohkem võiks huvitada. Õppejõul peaks olema motiveeriv ja suunav roll, mitte see, kellelt tudeng saab arvamuse enda arengu kohta vaid õppesüsteemis ühe tähe vormis – olgu see siis A või F. Õppetöö iseenesest ei tohiks olla midagi, mida tähistatakse vaid hinnetega, see peaks olema pidev protsess isiklike võimete maksimaalseks arendamiseks. Ja need võimed on hiljem need, millega antakse oma panus ühiskonda. Nende võimete arengust sõltub see, kuidas läheb kunagi hiljem ühiskonnal tervikuna, ehk siis kett on täpselt sama tugev, nagu on tema nõrgim lüli. Ülikool ei saa keskenduda lihtsalt ametioskuste andmistele (mida soosib küll praegune süsteem: lugenud kõik kohustuslikud raamatud läbi, on endale võimalik kindlustada hea hinne), vaid see peab inimest arendama. Teadmised ei ole midagi igavikulist, need muutuvad pidevalt, samas on omandatud argumenteerimisvõime ja

Julgus asju analüüsida kindel edu pant ka aastate pärast. Suuline eksam on tänapäeval ülikoolis luksus, samas oleks just see üheks viisiks, millega on võimalik arendada eespool mainitud oskusi. Üliõpilasel on võimalik veeta autoriteetse õppejõuga 10–15 minutit silmast silma rääkides ja erinevaid loengukursuses käsitletud teemasid analüüsida.

Ülikool peaks andma meile julguse esitada küsimusi ja miks mitte leida neile ka vastuseid. See võime lisaks raamatuteadmistele võimaldabki meil kriisist väljuda. Senikaua kuni meil jagub mõtlemaid inimesi, kes ei karda vahel ka eksida.